

תייר בחיים: ראיון עם המשורר והמתרגם רמי סערי

במעבר משפה לשפה אתה יכול להבין הרבה גם על עצמך, אומר רמי סערי ממקום שבתו באתונה. הספר האחרון שתירגם, "מוכר האתמולים" של ז'וזפה אדוארדו אגואלוצה, עוסק בלבקן אנגולי, המוכר ללקוחותיו ייחוס משפחתי

עידו בלאס

26 במרץ 2012

זה כעשר שנים מתגורר המשורר והמתרגם רמי סערי באתונה, שאליה עבר מהלסינקי בירת פינלנד. מדי פעם הוא יוצא ל"חופשות" שבהן הוא מתגורר כמה חודשים בארגנטינה, ספרד, פורטוגל וגם בישראל.

ככה זה כשמכירים יותר מעשר שפות על בוריין, ועוד ניבים רבים וכמה שפות שבהן יודעים "רק" לדבר. כשהשפה איננה מכשול, העולם נראה קטן יותר. כיום סערי שוקד על לימוד שלוש שפות נוספות: פולנית, אלבנית - שממנה כבר תירגם - ורוסית שהיא, כהגדרתו, "שפה שאני מאוד אוהב, אם כי אין לי שום כוונה לתרגם ממנה".

סערי, דוקטור לבלשנות, הוא אחד מהמתרגמים הפוריים לעברית. שניים עד ארבעה ספרים בתרגומו רואים אור בכל שנה בהוצאות שונות. לאתונה הגיע בעקבות משיכה לשפה ולתרבות היוונית, אחרי 14 שנים שבהן דיבר את השפה וביקר ביוון פעמים רבות ובעקבות קשרים אישיים שאינו רוצה להתייחס אליהם, כמו לכל נושא אישי אחר שעולה בשיחה.

כשאני מביע קנאה על מגוריו באתונה ועל שגרת יומו של מתרגם, הוא אומר: "זה מזכיר לי שיר של משורר אסטוני, יאן קפלינסקי, שתירגמתי ספר שלו לפני כמה שנים לקיבוץ המאוחד, 'הקרח והטיטאניק'. באחד השירים הוא כותב שידידה שלו שנסעה לטיול באיי פיג'י הרחוקים, שלחה לו גלויה. כשהוא קיבל את הגלויה הוא ראה את שמו ואת כתובתו עם בול מהאיי פיג'י וחשב כמה שזה אקזוטי, פיג'י, לא פחות ולא יותר!

"עד שהוא הפך את הגלויה ובצד השני ראה נשים זקנות אוספות תפוחי אדמה בשדה, ואמר: זה בדיוק מה שיש לי פה מעבר לאף באסטוניה, זה אותו דבר", ממשיך סערי. "אני הייתי יכול לומר כמה חבל שאני לא אתה. אתה נמצא במקום אחר, שהוא אולי יותר טוב מהמקום שאני נמצא בו; אתה אולי בגיל שיותר מוצא חן בעיני מהגיל שלי. 1,001 דברים שגורמים לי לחשוב למה היה לי עדיף להיות אתה ולא אני.

"אבל אני חושב שבהסתכלות כזאת אתה אוטם את עצמך מלראות את המצב לאשורו. המצב הכי טוב זה המצב שקיים, ואת הדברים שצריך לשנות - צריך לשנות. אני בעד שינוי, לא בעד דריכה במקום. אבל בחיים הפרטיים שלי ראיתי לאורך כל הדרך, שאנשים שמקנאים גורמים עוול גדול לעצמם בסופו של דבר".

נאמן למקור

סערי נולד בפתח תקוה ב-1963. עוד בינקותו עבר עם משפחתו לארגנטינה, וגדל עם הספרדית כשפת אם שנייה. זו נשכחה ממנו בגיל 4, כשהמשפחה שבה ארצה. כבר בגיל צעיר גילה כישרון לשפות והחל ללמוד פינית בכוחות עצמו עוד בתיכון. לאחר ששחרר מהצבא עבר להלסינקי והחל בלימודי בלשנות, לשונות וספרות באוניברסיטה בעיר. עבודת הדוקטורט שלו התמקדה בלשון המלטית.

בעבר שימש סערי מתרגם הבית של הוצאת כרמל. בשנים האחרונות, במקביל לעבודתו כמתרגם, הוא עורך את סדרת הספרות הסקנדינווית "צפון" של הוצאת הקיבוץ המאוחד. על תרגומיו זכה סערי פעמיים בפרס ראש הממשלה, פרס טשרניחובסקי, פרס שר המדע והתרבות, ובפרס אסרף מטעם האקדמיה ללשון עברית על תרומתו להעשרת מבחר הספרות המתורגמת לעברית. עד כה הוציא שבעה ספרי שירה ותירגם כ-50 ספרים.

על מלאכת התרגום אומר סערי: "חשוב לי שהדברים שנאמרים במקור יעברו לשפת היעד בצורה המדויקת ביותר שאפשר, שהמסר לא יוחטא. מכיוון שאני בוחר בספרים שאני חושב שחשוב שהקורא הישראלי יוכל להתוודע אליהם, אני רוצה גם שהספר בנוסח העברי שלו יהיה נאמן ככל האפשר למקור. נאמנות למקור מבחינתי היא בין היתר שקורא ישראלי בארץ אחרת, בתנאים אחרים, בסביבה שונה לחלוטין מכל הבחינות האפשריות, יוכל בכל זאת לקבל את מה שהספר מעביר מבחינת התוכן והמסר".

בשנה האחרונה ראו ארבעה ספרים בתרגומו: "המשאלה של קיאנדה" מאת פפטלה, בהוצאת מחברות לספרות; "מלחמה ומלחמה" מאת לאסלו קרסנהורקאי, בהוצאת בבל בשיתוף המפעל לתרגום ספרות מופת; "אבן מקיר" מאת מריה ברבל, בהוצאת רימונים; ו"מוכר האתמולים" מאת ז'וזה אדוארדו אגואלזזה, הרואה אור בימים אלה בהוצאת מחברות לספרות. בקרוב יראה אור באותה הוצאה תרגומו לספר "בית המאיה", שכתב אסא דה קיירוש, מגדולי הסופרים בפורטוגל.

לרוב מציע סערי להוצאות הספרים את הספרים שהוא מעוניין לתרגם, ושם סומכים על שיקול דעתו. לפעמים ההוצאה פונה אליו עם ספר שהיא מעוניינת שיתרגם. "אני לא מתרגם שום דבר לפני שאני קורא אותו", אומר סערי. "אין לי גם שום בעיה לומר למו"ל: תודה רבה, אני אמנם צריך כסף ורוצה לעבוד, אבל את הספר הזה לא אתרגם, כי אני לא מתרגם ספרים שלא טובים בעיני. השיקולים הכלכליים הם לא השיקולים שלי".

הסינון הקפדני שלו הביא לכך שרבים רואים בבחירותיו תו תקן של איכות. במקרה של "מוכר האתמולים", שכתב הסופר האנגולי אגואלזזה ב-2004, פנתה הוצאת הספרים לסערי, וזה השיב בחיוב. הספר מתאר את סיפורו של פליקס ונטורה, לבקן אנגולי, המוכר ללקוחותיו עבר - סיפור של ייחוס משפחתי לבחירתם. כשהוא משלב בסיפור את המצב החברתי העכשווי באנגולה ואת הנסיבות ההיסטוריות שהובילו אליו, בורא אגואלזזה עולם מורכב וצבעוני, שזור אמת ובדיה, המסופר דרך עיניהם של הלבקן עצמו, אחד מלקוחותיו, ובעיקר דרך עיניה של זיקית חובבת זבובים בעלת עבר עשיר.

"אחד הדברים שקוסמים לי יותר מכל ב'מוכר האתמולים' זה שיש בו ריבוי פנים, אף על פי שלא מדובר ברומן רחב יריעה", מסביר סערי את הבחירה בספר. "הוא לא חד משמעי, הוא פתוח להרבה תובנות והסתכלויות ועם זאת הוא לא מבולבל. האופי הפוליפוני שלו, לפיו יש כמה דוברים וכמה דמויות ונוסעים ממקום למקום ועוברים מארץ לארץ, זה לא דבר שהופך הכל לבלגן. ברגע שאתה נכנס לרוח הספר, וזה לא לוקח יותר מכמה עמודים, אתה נמצא במקום שבו יש התרחשויות מעניינות".

"אני חושב שיש בו גם הסתכלות על מציאות שהיא זרה לך לחלוטין אבל בכל זאת תופסת אותך, עולמו של לבקן אנגולי. אבל כמעט בכל הספרים שתירגמתי יש כר פוטנציאלי להזדהות בין הקורא לבין מה שהוא קורא. זה יכול להיות לפעמים שמח, לפעמים עצוב, לא משנה מה יש שם, איזה סיפור, עלילה, דמויות, יש שם משהו שתופס אותך ויוצר הדהוד רגשי, כי אם זה תופס אותך רק בגלל העניין - אתה יכול לקרוא עיתונים, בשביל זה לא צריך לקרוא ספרות יפה".

הרגשת חיבור מיוחד לספר? כאדם שדובר כל כך הרבה שפות ומטייל כל כך הרבה, בוודאי קיימת אופציה להמציא את עצמך מחדש בכל פעם.

"זה מאוד מתקבל על הדעת, ויש עוד כמה דברים שמחוברים לזה במסגרת הספר. אחד מהם זה לדעת בדיוק איפה הגבולות שלך עוברים, מתי אתה שייך ולאן, מהי הזהות האמיתית שלך. ברגע שאתה מסוגל להיות עשרה דברים שונים, לעבור מארץ לארץ, משפה לשפה או מדמות לדמות - אתה תמיד שואל את עצמך מי אתה".

הזהות היא סוגיה מהותית העוברת כחוט מקשר בכל יצירתו של סערי, בשירה ובתרגום. "כל הדמויות בספרים שתירגמתי מתמודדות עם השאלה איפה הגבולות עוברים, איפה חוצים אותם ובאיזה מחיר", הוא אומר. "אלה ספרים שמתמודדים במידה זו אחרת עם השאלה איזה מחיר אתה נאלץ לשלם ברגע שאתה נאמן לעצמך".

ובמובן הזה, איזה תפקיד יש לשפה?

"אני חושב שבמעבר משפה לשפה אתה יכול להבין הרבה דברים גם על עצמך, גם על העולם שסביבך, וגם על אנשים שחיים באופן אחר, בתרבות אחרת. בעיני כל שפה חדשה היא דרך לחצות גבולות. הערכים האנושיים והאידיאולוגיים העומדים מבחינתי במהות קיומו של האדם הם חופש, אהבה ואמת. קשה לי לחשוב על מצב שהייתי יכול לחיות חופשי באמצעות שפה אחת ויחידה. אני גם מאמין שאם אתה לא שולט בשפה שלך, אתה לא יכול להגיע לשליטה בשום שפה אחרת.

"עצם הלמידה של שפה זרה לא דבר קל, אבל מדובר בעניין הזה של חציית גבולות, וברגע שאתה מבין טוב מאוד איפה עוברים הגבולות שלך, של השפה שלך ושל האפשרות שלך להתבטא בה, יש לך אפשרויות הרבה יותר טובות לעבור את קו הגבול מהשפה שלך לשפה אחרת; וגם להתמודד עם הכללים והגבולות ששפה חדשה מציבה בפניך".

החצייה הזאת גרמה לך לבחור שלא לגור בארץ?

"אני נוסע לארץ ואני מבקר בארץ כשיש סיבה טובה להיות שם. חשוב לי להימצא פיסית במקום שאני רוצה להימצא בו, בזמן שאני רוצה להימצא בו. אני רואה את החיים בתור מניפה של אפשרויות. כל זמן שהגוף, הנפש והמוח שלי מאפשרים לי את זה, אין סיבה שאצמצם את האפשרויות האלה. כשאני רוצה להיות בארץ אני בארץ, כשאני רוצה להיות במקום אחר, אני במקום אחר".

אבל מה עושים עם געגועים? לשפה, לאנשים?

"אני מרגיש שאני תייר לאורך כל חיי. אני אומר לעצמי, אין טעם שתתגעגע עכשיו לדבר זה או אחר, כי במקביל לגעגוע הזה יש לך גם את כל הגעגועים האחרים לכל הדברים האחרים. אם אני יושב באתונה ומתגעגע לעשרה מקומות או אשב בירושלים ואתגעגע לעשרה מקומות, עדיף לי לחשוב מה אני רוצה לעשות בכלל מהגעגוע הזה. הראש שלי יכול לקחת אותי ל-1,001 מקומות, אבל הגוף שלי יכול להימצא רק במקום אחד".

